

SURİYE'DE DEVRİM SONRASI EKONOMİK DURUM: İLK YILIN BİLANÇOSU

Buğra Sarı

Doç. Dr., Mersin Üniversitesi

Suriye'de devrimin ilk yılı temkinli bir ekonomik toparlanma dönemine işaret ederken uzun yıllara yayılan savaş, ekonomik çöküş ve ülkenin fiilen parçalanmış yapısının bıraktığı ağır miras, bu sürecin hem hızını hem de yönünü önemli ölçüde şekillendirmiştir. Aralık 2024'te rejimin devrilmesi, ülkede siyasal ve ekonomik dönüşüm beklentilerini artırmış ancak bu fırsat penceresi, sahadaki karmaşık siyasi, toplumsal ve kurumsal dinamiklerle iç içe geçerek oldukça kırılgan bir iyileşme sürecinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yeni yönetimin ekonomik performansına ilişkin bir yıllık değerlendirme, sınırlı ancak kayda değer kazanımlar elde edil-

diğini; buna karşın bu kazanımların, iç savaşın yarattığı kalıcı tahribat ve yeniden yapılanma sürecinin olağanüstü ölçeği nedeniyle ciddi biçimde kısıtlandığını ortaya koymaktadır.

MAKROEKONOMİK İSTİKRAR VE KURUMSAL GÜVEN İNŞASI

Yeni yönetimin en görünür başlangıç başarılarından biri, makroekonomik istikrarı yeniden tesis etme yönündeki kararlı adımlar olmuştur. Yönetim görevi devraldığında Suriye, hızla tırmanan enflasyon, değer kaybı yaşayan ulusal para birimi ve yaygın likidite darboğazlarıyla karşı karşıyaydı. Döviz kuru rejiminin 2025'in

2011'den bu yana ilk kez IMF ve Dünya Bankası ile istikrar programları, borç yapılandırması ve teknik destek üzerine ön görüşmeler yapılması, uluslararası finans kuruluşlarıyla ilişkilerin yeniden tesis edilmesi bakımından kritik bir kırılma noktası olmuştur.

başında sadeleştirilerek Suriye lirasının yaklaşık 11.000 ABD doları seviyesinde sabitlenmesi, yıllarca süren şeffaflıktan uzak para politikalarından önemli bir kopuşu temsil etmiştir. Bu adım, kara borsadaki 20.000 SYP/ABD doları seviyesini aşan spekülasyon fiyatları baskılamış ve para otoritesine duyulan güvenin yeniden tesisine dair güçlü bir siyasi iradenin varlığına işaret etmiştir.

Teknokrat bir Merkez Bankası yönetiminin göreve getirilmesi ve ülke tarihinde ilk kez bir kadın guvernörün atanması, kurumların profesyonelleştirilmesine yönelik sembolik ve pratik değer taşıyan gelişmeler olmuştur. Enflasyonun Aralık 2025 itibarıyla hâlen yüksek olmasına karşın Esed döneminin son aylarıyla kıyaslandığında belirgin bir yavaşlama göstermesi, kısmi istikrarın kök salmaya başladığını göstermektedir. Bununla birlikte ticari bankaların sınırlı sermaye yeterliliği ve süregelen likidite sorunları, hâlen istikrarın sürdürülebilir bir toparlanmaya dönüşmesini engelleyen yapısal zorluklar arasında yer almaktadır.

ULUSLARARASI EKONOMİK SİSTEME YENİDEN ENTEGRASYON

Yeni yönetimin ilk yılındaki en belirleyici gelişmelerden biri, uzun süredir izolasyon al-

tında kalan Suriye'nin küresel ekonomik sisteme yeniden eklenme sürecidir. ABD ve AB'nin Suriye'ye yönelik yaptırımları aşamalı olarak kaldırılması, ticaret kanallarının yeniden açılmasına ve finansal işlemler üzerinde kısmi normalleşmeye zemin hazırlamıştır. 2011'den bu yana ilk kez IMF ve Dünya Bankası ile istikrar programları, borç yapılandırması ve teknik destek üzerine ön görüşmeler yapılması, uluslararası finans kuruluşlarıyla ilişkilerin yeniden tesis edilmesi bakımından kritik bir kırılma noktası olmuştur.

İran ve Rusya'nın potansiyel taleplerinden bağımsız olarak Suriye'nin resmî dış borcunun 20-23 milyar ABD doları aralığında olduğunun kabul edilmesi, sürdürülebilir bir borç çerçevesi müzakereleri için önemli bir zemin oluşturmuştur. Otoriter rejimler döneminde biriken gayrimeşru borçların yeniden yapılandırılması veya geçersiz sayılmasına ilişkin uluslararası emsaller, Suriye'nin bu konudaki müzakere pozisyonunu önemli ölçüde güçlendirmektedir. Bununla birlikte Batılı yatırımcılar, kapsamlı bir yeniden inşa desteğini siyasal kapsayıcılık, hesap verebilirlik ve geçiş dönemi adaletinde kaydedilecek somut ilerleme gibi şartlara bağlamıştır. Bu alanlarda güven tesis edici adımlar atılmadığı takdirde, Suriye'nin uzun vadeli kalkınma

finansmanına erişimi sınırlı kalacak, ülke ekonomisi büyük ölçüde insani yardıma bağımlı hâle gelecektir.

İSLAMİ EĞİLİMLİ YÖNETİMDE FİNANSAL DÖNÜŞÜM

Yeni yönetimin İslamcı kimliği nedeniyle finansal mimarinin İslami bankacılığa dönüşürüleceği yönündeki beklentiler, ilk yılda yaşanan gelişmelerle birlikte büyük ölçüde azalmış görünmektedir. Geçici anayasa metninde İslam hukuku temel kaynak ilan edilmiş olsa da bankacılık sisteminde ani ve kapsamlı bir dönüşüm yaşanmamıştır. Ülkede faiz temelli kredilendirme uygulamaları sürmüş, geleneksel ticari bankacılık faaliyetlerine devam edilmiş ve düzenleyici otoriteler Ürdün ve Malezya örneklerine benzer biçimde ikili bir finansal yapı oluşturma yönünde adımlar atmıştır. Bu yaklaşım, hem uluslararası ortakları hem de potansiyel yatırımcıları rahatlatan pragmatik bir politika çizgisine işaret etmektedir. Bununla birlikte sermaye yetersizliği, toplumsal güvensizlik ve bağımsız düzenleyici kurumların eksikliği gibi yapısal sorunlar, finansal sektörün yeniden yapılanmasını hâlen kırılgan bir zeminde tutmaya devam etmektedir.

ŞAM-SDG ANLAŞMAZLIĞI

Mart 2025'te merkezî yönetim ile SDG arasında imzalanan entegrasyon anlaşması, Suriye'nin siyasi ve ekonomik istikrarı açısından en kritik dönüm noktalarından biri olarak öne çıkmıştır. Anlaşma kapsamında sınır kapılarının, idari yapıların ve ülkenin önemli petrol ve doğal gaz sahalarının 2025 yılı sonuna kadar Şam yönetimine devredilmesi öngörülmüştür. Ancak SDG tarafının taviz vermekten kaçınması nedeniyle entegrasyon süreci tıkanmış, Suriye'nin ekonomik toparlanması açısından ciddi bir öneme sahip enerji, su ve gıda kay-

nakları büyük ölçüde Şam'ın denetimi dışında kalmaya devam etmiştir. Bu durum bir yandan ülkenin kalkınması önünde ciddi bir engel teşkil ederken diğer yandan ulusal birliğin sağlanamaması ve yeni çatışma ihtimali, potansiyel yatırımcılar nezdinde ilave bir istikrarsızlık riski doğurmaktadır. Dolayısıyla SDG kontrolündeki bölgelerin Şam'a entegrasyonu ve taraflar arasındaki ihtilafın siyasi diyalog yoluyla çözüme kavuşturulması, Suriye'nin hem siyasi hem de ekonomik istikrarı açısından hayati önemdedir. Entegrasyonun sağlanması hâlinde ise Fırat'ın doğusundaki petrol ve doğal gaz sahalarına yabancı yatırımın önü açılacak ve ülkenin enerjide dışa bağımlılığı azaltılabilecektir.

BÖLGESEL DİPLOMASİ VE YATIRIM POTANSİYELLERİ

Yeni Suriye yönetiminin devrimden sonraki ilk yılda yürüttüğü bölgesel diplomasi, ülkenin ekonomik görünümünü doğrudan şekillendirmiştir. Cumhurbaşkanı Ahmed Şara'nın Körfez ülkeleriyle gerçekleştirdiği diplomatik temaslar, Arap dünyasının Suriye ile ilişkilerini yeniden değerlendirme sürecine girdiğini göstermiştir. Bu çerçevede başta Suudi Arabistan, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere Körfez ülkeleri, Suriye'nin enerji, altyapı, telekomünikasyon ve ulaşım gibi stratejik sektörlerine yatırım yapma yönünde güçlü bir siyasi irade ortaya koymuştur. Suudi Arabistan ve Katar'ın kamu çalışanlarının maaşlarının desteklenmesine yönelik girişimleri ile Suriye'nin Dünya Bankası'na olan borcunu ödemeleri, Körfez'in Suriye ekonomisi üzerindeki ilk somut etkileri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca Katar ve Türkiye'nin Azerbaycan doğal gazını Kilis-Halep hattı üzerinden Suriye'ye sevk etmesi, ülkenin elektrik üretim kapasitesini kayda değer ölçüde artırmıştır. Bu gelişme hem ekonomik istikrara katkı sunmuş hem de yeni yönetimin

Katar-Suriye-Türkiye doğal gaz boru hattı, Hicaz Demir Yolu'nun yeniden canlandırılması ve Irak-Suriye petrol boru hattı gibi büyük ölçekli bölgesel ticaret ve enerji projelerinin gündeme gelmesi, ülkede istikrar sağlanması hâlinde ortaya çıkabilecek ekonomik potansiyeli gözler önüne sermektedir.

meşruiyetini güçlendiren önemli bir adım olmuştur.

Bunlara ek olarak Katar-Suriye-Türkiye doğal gaz boru hattı, Hicaz Demir Yolu'nun yeniden canlandırılması ve Irak-Suriye petrol boru hattı gibi büyük ölçekli bölgesel ticaret ve enerji projelerinin gündeme gelmesi, ülkede istikrar sağlanması hâlinde ortaya çıkabilecek ekonomik potansiyeli gözler önüne sermektedir. Bununla birlikte Körfez ülkeleri başta olmak üzere uluslararası yatırımcılar, yatırım kararlarını güvenlik garantileri ve kurumsal reformlar gibi açık koşullara bağlamaktadır. Bu şartlar yerine getirilmedikçe yabancı sermaye girişinin sınırlı kalacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Suriye'de ekonomik kalkınmanın hız kazanması ve yeniden inşa sürecinin sürdürülebilir hâle gelebilmesi için her şeyden önce siyasi istikrarın tesis edilmesi gerekmektedir.

KALICI YAPISAL ENGELLER

Yeni yönetimin bir yıllık performansı, kayda değer açılımlara rağmen yapısal sorunların ekonomik kalkınmanın önünde hâlen ciddi bir engel teşkil ettiğini ortaya koymaktadır. Bu sorunların başında siyasi kapsayıcılığın sınırlı kalması gelmektedir. Her ne kadar yeni yönetim teknokratlardan oluşan ve azınlık temsilcilerine de yer veren bir kabine

kurmuş olsa da meclis seçimlerinde temsiliyetin dar bir çerçevede şekillenmesi, kapsayıcılık söylemlerine yönelik şüpheleri artırmıştır. İç savaşın yarattığı toplumsal güvensizlik ortamı ve mezhepsel ayrışmalar da sürecin önündeki başlıca engeller arasında yer almaktadır. Nitekim mart ve temmuz aylarında Suriye'nin kıyı bölgelerinde ve Süveyda'da yaşanan gerilimler, Batılı ülkelerin yatırım konusundaki çekincelerini derinleştirmiştir. Bununla birlikte en ağır yük, savaşın yol açtığı fiziki ve beşeri tahribatın boyutunda yatmaktadır. Tahrip olmuş altyapı, kaybedilen nitelikli insan gücü ve üretim kapasitesindeki ciddi gerileme, yeniden inşa sürecini Suriye'nin kendi imkânlarıyla üstesinden gelmesi güç olan tarihsel bir meydan okumaya dönüştürmektedir.

SONUÇ: SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR TOPARLANMA İHTİMALİ

Suriye ekonomisinin geleceği, yeni yönetimin siyasal kapsayıcılığı kurumsallaştırma kapasitesine, para ve mali istikrar politikalarını derinleştirmesine, finansal sektörü yeniden yapılandırmasına ve uluslararası ortaklarla güvene dayalı ilişkiler kurabilmesine bağlıdır. Enerji ve tarım sektörlerinin canlandırılması, kapsamlı bir dış borç

anlaşmasının müzakeresi ve diaspora kaynaklarının bilgi ve sermaye transferi için harekete geçirilmesi kritik adımlar olacaktır. En az bunlar kadar önemli olan ise savaş ekonomisi ağlarının dağıtılması ve kamu yönetiminde şeffaflığın kurumsallaştırılmasıdır.

Genel olarak Esed sonrası ilk yıl, anlamlı fakat kırılğan bir ilerlemeye işaret etmektedir. Döviz istikrarının sağlanması, uluslararası finans sistemine geri dönüş, uluslararası yapıtımların büyük ölçüde kaldırılması ve Körfez

ülkelerinin yatırım ilgisi önemli kazanımlar olarak öne çıkmaktadır. Ancak bu kazanımların kalıcılığı kesin değildir. Suriye'nin gerçek bir yeniden inşa sürecine girebilmesi, yalnızca teknik kapasiteye değil aynı zamanda kapsayıcı ve hesap verebilir bir siyasal yapı inşa etme iradesine bağlıdır. Bu irade sürdürülebilirse Suriye'nin uzun zamandır geciken toparlanması mümkün olabilir. Aksi takdirde ülke yeniden parçalanma ve kronik istikrarsızlık döngüsüne sürüklenme riskiyle karşı karşıya kalacaktır. ■